

מהות הברכות – מיצוי הכוחות

7. בראשית פרק מט

(א) ויהי אזורי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך זולה ויקח את-עניו בניו עמו את-מנשה ואת-אפרים:
רש"י

(א) ויאמר ליוסף – ויש לומר כי אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמודו, וכשחלה יעקב בארץ גושן, הלך אפרים אלל לבני למאריס והגיד לו:

8. בראשית פרק מט פסוק כג

והם לא ידעו כי שמע יוסף כי המליץ בניהם:
רש"י

המליץ – זה מנשה:

9. בראשית פרק מט פסוק א

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואני אדבר לכם את אשר יקרא אתכם בארצות הגמים:

10. אבן עזרא בראשית פרק מט פסוק א

ותעו האומרים שהם ברכות בעבור שמצאו בסוף ויברך אותם (בראי מט כח), ואיה ברכות ראובן שמעון ולוי. ועל דרך הנבואה אמר וזאת אשר דבר להם אביהם ואחר כך ברכ אותם, ולא הזכיר הכתוב הברכות:

11. בראשית פרק מט פסוק כח

כל אלה שבטי ישראל עשיר עשיר ואת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר כבדו בברך אתם:

12. ספורנו בראשית פרק מט פסוק כח

איש אשר כבדו בברך אותם. לכל אחד מהם נתן ברכה צריכה לו ביחוד כגון ליהודה בענין המלכות וליששכר בענין התורה וללוי בענין העבודה:

13. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ט עמוד א

ההוא דאמר: דונן דיני (ובכל דבר משא ומתן שיהיה לו עם אדם, היה לומר תמיד: כל לדין, ואינו נשמע לדבר אדם אלא על פי דין). אמרי: שמע מינה מדן קאתי, דכתיב דן דיני עמו כאחד שבטי ישראל. ההוא דהוה קא אזיל ואמר; אכיף ימא אסיסני ביראתא (אם היו לי פלטין לננות – לא הייתי קובעם אלא על שפת הים, ותמיד היה משתבח צעפת הים), בדקו ואשבחוהו דמזבולין קאתי, דכתיב זבולן לחוף ימים ישכן.

14. דעת תורה שם עמוד רעד

החפץ חיים זצ"ל היה רגיל להשיב לבאים אצלו לבקש ברכות: מריה דאברהם! מה רבו הברכות ללומד פרק אחד במשניות! ומה אתם באים אצלי?! ודאי כי החפץ חיים זצ"ל לא היה מונע טוב מבעליו, אלא הביקורת שלו היה עליהם על סברם כי ברכה מאיש צדיק תפעול יותר מלימוד התורה, והרי היא הלא מקור הברכה. ברכות לא נמצאות ב"קופסאות" של צדיקים לחלקם לכל הבא אחריהם, לברכה צריכים להיות מותאמים לה...

13. שפתי חיים בראשית עמוד תקיח

"ברכה" של השי"ת היא נתינת כלים ואמצעים לאדם לעבודת ה', ויעקב בברכותיו לבניו חילק ביניהם את התפקידים של כלל ישראל בעבודת ה' לדורי דורות, נתן לכל שבט חלק מיוחד ומסוים המתאים לו לפי תכונותיו, וכדי שיוכל למלא את חלקו נתן לו ברכה – כלים ואפשרויות למילוי תפקידו. בחלוקה זו לא רק שריבה ברכות לאחד, אלא גם צמצם ומיעט בברכות. הברכות היו נתינת כלים לתפקידים של כל אחד בהתאם לתכונותיו, ולפי התכונה היה גם צריך לצמצם את הברכה, כגון ראובן לפי תכונותיו לטובתו צמצם את הכלים ומיעט בברכותו.

רעת החקיינות

16. בראשית פרק מט, ה-ז

(ה) שמעון ולוי אוזנים כלי זומס מכרתיהם: ... (ו) ארור אפם כי עזו ועברתם כי קשתה אונקתם ביעקב ואפיצם בישראל:

פרשת ויחי - המסר שבברכת אפרים ומנשה

באור חשש יעקב מלברך את בני יוסף

1. בראשית פרק מט

(ז) וירא ישראל את-בני יוסף ויאמר מי-אלה: (ט) ויאמר יוסף אל-אביו בני הם אשר-נתתלי אלקים בזה ויאמר קוזם-גא אלי ואברכם:
רש"י

(ח) וירא ישראל את בני יוסף – בקש לבדוקם ונסתלקה שכינה ממנו, לפי שעתיד ירבעם והחאב ללכת מאפרים, ויהוא ובניו ממנשה: ויאמר מי אלה – מהיכן יאלו אלו שאינם ראוין לברכה: (ט) בזה – (הנראה לו) שטר אירוסין ושטר כתובה, ובקש יוסף לחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקדש:

2. חידושי הגר"י? סימן עז

וצ"ב דמה ענה לו יוסף בני הם? והנראה דיעקב חשש שיוסף לא גייר את אסנת א"כ ולדה כמותה, כדין בן הבא על הנכרית שהבנים מתיחסים אחריה ... וע"ז ענה לו יוסף בני הם, והביא ברש"י שהראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה והיינו דהוכיח לו בזה שגיירה ... וכיון שגיירה בניו כשרים וישראלים הם.

הבנת המחלוקת שבין יעקב ליוסף בברכת אפרים ומנשה

3. בראשית פרק מט, יז-יח

(יז) וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו על ראש אפרים וירע בעיניו ויתקפו יד אביו לזהסיר אתה מעל ראש אפרים על ראש מנשה: (יח) ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי כי זה הבכר שים ימינה על ראשו: (יט) וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי מס-הוא יהיה-לעם וגם-הוא יגדל ואולם אנויו הקטן יגדל מפני וירעו יהיה מלאכה-גוים:

4. קהלת רבה (וילנא) פרשה ט

(בראשית מ"ח) ידעתי בני ידעתי יודע אני מעשה יהודה בתמר, מעשה ראובן בבלה, מה אם דברים שלא נתגלו לך נתגלו לי, דברים שנתגלו לך עאכ"ו,

5. בינה לעיתים דרוש סב

רבי עזריה ב"ר אפרים פיג'ו נולד בוונציה בשנת של"ט (1579). ופירש בו הרב בעל "פנה תאר", ז"ל, שאמר: "מה דברים שלא נתגלו לך נתגלו לי", היינו: מעשה ראובן ויהודה; ו"דברים שנתגלו לך על אחת כמה וכמה", היינו: על מכירת יוסף. וראוי להבין: מה שייכות יש כאן לענין ראובן ויהודה? ... ואומר אני שהכוונה בזה: כי יוסף, ע"ה, היה קשה עליו ורע בעיניו מצד מעשה זה של הזקן, ע"ה, בנתינתו לאפרים המעלה הראויה לבכור, למה שזה נוגע ופוגם בכבוד בנו מנשה הבכור; כי סילוק ונטילת הבכורה מן הבכור, או הורדת המעלה והכבוד ממה שהוא מוחזק בכך, מורה על חסרון עצמי נמצא בו, אשר בעבורו איננו ראוי להתמיד במעלת הבכורה או הכבוד. ולנו לעינים מה שאירע לראובן בכור יעקב, שניטלה ממנו בכורה על שמץ דבר נמצא בו, מחללו יצועי אביו (דה"א ה, א); וכן ביהודה, שנאמר עליו [בראשית לח, א]: "וייה בעת היא וירד יהודה מאת אחיו ויט" וגו', שאחד מפירושו הוא, שאז, באותה ההליכה, היתה ליהודה ירידה ושפלות ממעלת גדולתו וכבודו, כי נלכד ברשת מעשה תמר. ומפני כל זה היה כחומץ לשינים וכעשן לעינים אצל יוסף ... והוא ידע באמת כי אין במנשה עוון אשר חטא, שבעבורו לא יהיה כתר הבכורה הולמתו. ולזה אמר לאביו...

6. בראשית פרק מט רש"י

ידעתי בני ידעתי – שהוא הבכור: גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל – שעתיד גענון ללכת ממנו שהקב"ה עושה נס על ידו: ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו – שעתיד יהושע ללכת ממנו שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל:

24. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צז עמוד ב
 אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: תיפח עצמן של מחשבי קיצין, שהיו אומרים: כיון שהגיע את הקץ ולא בא – שוב אינו בא. אלא חכה לו, שנאמר אם יתמהמה חכה לו.

25. שפתי חיים בראשית עמוד תצח
 יעקב אבינו רצה לגלות לבניו את הקץ לא ח"ו כדי לספק את הסקרנות מתי יגיע קץ הגאולה, כי זה הענין של מחשבי קיצין שאמרו חז"ל תיפח רוחם, אלא גילוי הקץ גם זה כחלק מעבודת ה', גילוי הדרך שמוציא לפועל את תכלית הגלות, וזאת על ידי שמבינים דרכי הנהגת הקב"ה בכל הזמנים והמצבים זמן גלות וזמן גאולה. וכפי הברכות שמטרתן היתה להעמיד את השבטים על הדרך הנכונה בעבודת ה', כך בכלל עבודת ה' גילוי הקץ – למסור להם את דרכי הנהגת הבריאה ותכליתה ומטרתה.... יעקב אבינו סבר תחילה לגלות את הקץ לבניו, כדי ללמדם לדעת את ה' ודרכי הנהגתו... וע"י שידעו את כל הקשיים שיבואו עליהם יוכלו לעבוד את הקב"ה מתוך אמונה גדולה ואהבת ה' לאין שיעור.

26. בראשית רבה פרשת ויחי פרשה צו
 ואף יעקב ביקש לגלות את הקץ לבניו שני האספו ואגידה לכם וגו', למה הדבר דומה לעבד שהאמינו המלך על כל מה שיש לו, בא אותו העבד למות, קרא לבניו לעשות בני חורין ולומר להן היכן הוא דייתיקי שלהן והאוני שלהן (שטרי השיחרור שלהם), ידע המלך ועמד לו מלמעלה ממנו, ראה אותו העבד והפליג את הדבר שהיה מבקש לגלות להן, התחיל אמי להם בבקשה מכם עבדים שלמלך אתם, היו מכבדין אותו כדרך שהייתי מכבדו כל ימי

27. שפתי חיים שם עמוד תקא
 רצון הקב"ה שאנחנו נעבוד אותו מתוך קשיים ומתוך הסתר וחושך הגלות, ואין מבינים את דרכי הקב"ה ועל אף כל זאת אנחנו מתחזקים באמונה שהכל לטובה ונשארים נאמנים לעבודתו, וזהו עיקר הניסיון לדעת שכל המאורעות ותהפוכות תבל, הם כדי לנסות אותנו באמונה. ודאי אילו היינו יודעים איך שמכל הצרות וההסתרים צומחת הגאולה, ודאי שנוח היה לנו לעבוד את הקב"ה, אבל במדרגה זו חסר בניסיון הגדול של אמונה "צדיק באומנתו יחיה". עיקר הניסיון שאנחנו נהיה עבדי הקב"ה, כמו עבד שאינו שואל את אדונו כשמצוה מדוע לעשות, ואיזה תועלת תצמח מעבודה זו... כך הקב"ה רוצה שבתוך הקשיים וההסתרים, ומתוך אי ההבנה מהנהגותיו אנחנו נתחזק באמונה ונעבוד את הקב"ה בכל המצבים ובכל ההסתרים.

28. כי אתה עמדי חלק א פתיחה עמוד יז
 כשיהודי מתהלך באמונה כי הקב"ה עושה את הטוב ביותר בעבורו, אזי חי הוא בהרגשה כי טוב לו, והוא מרוצה. וכאשר יהודי מרוצה, זוכה הוא לברכת ה'. כמו שכתבו "נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה'", כאשר יהודי הוא שבע רצון ומרוצה מהנהגת ה' עמו, אזי זוכה הוא להמשך הפסוק – "ומלא ברכת ה'". כאשר יהודי הוא בבחינת "ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם", מתקיים בו המשך הפסוק "לא תחסר כל בה"

29. שפת אמת במדבר פרשת בהעלותך
 וכן נראה כי באמת הקדוש ברוך הוא משבח אותם לכתך אחרי במדבר וכ' בתורה לשבח ויש אשר יהי הענן ימים כו'. אי"כ קיבלו גזירת מלך. רק כל החטא (מתאוננים) ה' מה שחשבו שהוא לרעתם וזהו כמתאוננים רע. דכ' משכני אחרוך נרוצה. היינו להיות נמשך אחריו ברצון ואהבה.

30. רש"י במדבר פרק יא פסוק א
 רע בצלזני ה' – תואנה שהיא רעה בצלזני ה' שמתכוונים שתבא בצלזני ויקניט. אמרו אוי לנו כמה לזענו בדרך הזה שלשה ימים, שלא נחנו מענוי הדך: ויחר אפו – אני הייתי מתכוין לטובתכם שתכנסו לחרץ מיד:

31. משלי פרק י, כב
 (כב) בְּרַפְתָּ ה' הִיא תְּעָשִׂיר וְלֹא יוֹסֵף עֲצָבָה עִמָּהּ:

רש"י
 כלי חמס – אומנות זו של רציחה, חמס הוא צדיקה, מצרכת עשו היא, זו אומנות שלו היא, ואתם תמססם אותה הימנו:

17. דעת תורה בראשית עמוד רעה
 הנה ביקר את שמעון ולוי על מידת אפם ועברתם כי הנן יתר על המידה, ומלבד זה הנה תבע אותם על חמס שבידיהם, על אומנות הרציחה שבידם שאינם משלהם כי גנובה היא אתם, ואם כן הרי אינם מקוריים, אינם עצמיים, מדות חקויות אתם... יתבונן האדם בכוחותיו ויראה כמה מהם לקוחים וחקוים מזולתו, האדם בטבעו מחקה הוא את סביבתו, ואיש משכיל יוכל לראות כי יש וכל רכוש מדותיו מאחרים הם

18. ויקרא פרק יח, ג
 (ג) כַּמְעֵשֶׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וְכַמְעֵשֶׂה אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מביא אֵתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְזֹקְתֵיהֶם לֹא תִלְכּוּ: **רש"י**
 ובחקתיים לא תלכו – מה הגיח הכתוב שלא אמר, אלא לנו נמוסות שלהן, לזכרים החקוקין להם, כגון טרטיאות ואלטריות.

19. מכתב מאליהו חלק ה עמוד 432
 ופירש הר' ירוחם הלוי זצ"ל דהיינו דברים של חשק ו"טעם" שהם כחוקים אצלם, שאינם תלויים בשכל כלל רק שבהם מתוודע האופי האמיתי של האדם, כי כחשקו כן הוא. וזוהי ההבחנה, כי ישראל חשקם התורה וברוחניות, ואומות העולם חשקן בדברי בידור וספורט, שכולם "משחקים", דהיינו "כאילו" מציאות. ועל דרך זה מתפרשת לא תעשה זו בתורה, שלא יאבד ממנו טעם הרוחניות שלא ימלא "טעם" אומות העולם את מקומו....

20. בראשית פרק מח
 (כ) וַיְבָרְכֶם בְּיָוֵם הַהוּא לֵאמֹר בְּךָ יְבָרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְעֵשֶׂה וְיִשֶׁם אֶת־אֶפְרַיִם לְפָנָי מְעֵשֶׂה:

21. חידושי הגר"י הוספות פרשת ויחי
 צ"ב מהי הברכה בך יברך ישראל כאפרים וכמנשה, וביאר הגר"י זצ"ל דהנה כל השבטים גדלו והתחנכו על ברכי יעקב אבינו בארץ כנען וזכו עיי"כ להיות שבטי יה, אך מנשה ואפרים לא זכו לכך, ולא עוד אלא שגדלו בארץ מצרים מקום הטומאה של ע"ז וג"ע כדאי בחז"ל, ואעפ"כ זכו להגיע למדרגת השבטים, זהו הברכה שמברכים כל אדם מישראל שלא יהיה מושפע מסביבתו תהא אשר תהא כאפרים ומנשה בארץ מצרים.

22. התוועדות (הרב שבתי סבלטיצקי)
 מספרים שפעם אמר ר' זושא לקב"ה: "ריבונו של עולם, אם תשאל אותי אם אני רוצה להתחלף עם אברהם אבינו – שאני אהיה אברהם ואברהם יהיה זושא, לא אסכים. מכיוון שבסופו של דבר, לריבונו של עולם לא יהיה מזה רווח".... זה עמוק מאד. ר' זושא הצדיק לא חשב מה יצא לו מזה, אלא מה יצא לקב"ה מזה. ר' זושא לא ביקש מה' שיהיה בעולם שני אברהם אבינו ושגם הוא יהיה כמו אברהם אבינו. מכיון שהוא ידע שה' לא צריך בעולם שני אברהמים. כל אחד בא לגלות אלוקות בצבע ובצליל מיוחד שלא היה ולא יהיה לעולם

גילוי עתידות פוגע בהוצאת הכוחות

23. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נו עמוד א
 דאמר רבי שמעון בן לקיש: ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם. ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכניה. אמר: שמא חס ושלום יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד – כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

5-6 - בספר 'בינה לעתים' תמה מה שייכות מעשה יהודה ותמר, ראובן ובלהה לכאן. וביאר שליוסף היה קשה ורע מעשה אביו של נתינת מעלת הבכורה לאפרים ולא למנשה, משום שנטילת מעלת הבכורה מהבכור הטבעי מורה על חסרון עצמי הנמצא בו.

ומעשה ראובן ויהודה יוכיחו שראובן בעקבות מעשה בלהה איבד את מעלת הבכורה, וכן אצל יהודה ההליכה לתמר גרמה לו לירידה ושפלות ממעלת גדולתו וכבודו, וכיון שיוסף ידע שלמנשה אין שום עוון שחטא בו, שבעבורו לא יהיה כתר הבכורה הולמתו, לכן אמר לאביו שמנשה הבכור, כלומר שמנשה כלל לא פגם במעלת הבכורה. לכאורה יוסף צודק בטענתו ואם כן מדוע יעקב לא מקבל את דברי יוסף? אלא שרש"י מבאר שיעקב באמרו "ידעתי בני ידעתי", אכן מסכים שמנשה הוא הבכור ואין לקחת ממנו את מעלת הבכורה בעבור חטא או עוון שעשה, אך מכל מקום כיון שבעתיד יצאו צאצאים גדולים יותר מאפרים (יהושע), יש להעדיף את אפרים על מנשה. לכאורה גישתו של יעקב אינה מובנת, הרי במקורות הראשונים התבאר שיעקב חשש מלברך את בני יוסף משום שחשב שהם אינם ראויים וברגע שהתברר לו שהם ראויים, מיד ברכם, על אף שבעתיד יצא מהם זרע מקולקל ומבואר שהמציאות הקובעת לברכה היא אינה המציאות העתידית אלא המציאות העכשווית ואם כן, לכאורה גם כאן היה צריך יעקב להעדיף את מנשה משום שבשלב זה הוא ראוי לבכורה על אף שבעתיד זרעו של אפרים יגדל מזרעו של מנשה.

מהות הברכה מיצוי הכוחות

7-8 – כדי לענות על שאלה זו עלינו להתבונן היכן היו מנשה ואפרים מצויים במצרים.

לאחר שיעקב ובניו יורדים למצרים יוסף לא היה ליד אביו וכאשר חלה יעקב הלך שליח לבשר ליוסף שאביו חולה. רש"י מבאר שהשליח היה אפרים משום ש"היה רגיל לפני יעקב בתלמוד". לעומת זאת מנשה היה מצוי ליד יוסף שהרי לפני שיוסף מגלה לאחים שהוא יוסף האחים היו בטוחים שיוסף לא מבין מה הם מדברים משום שהיה "מליץ בינתם" ומבאר רש"י שהמליץ היה מנשה. נמצא שאפרים היה למדן ואילו מנשה היה יד ימינו של אביו בניהול ארץ מצרים.

כעת מובן מאד מדוע יעקב מעדיף את אפרים על פני מנשה, משום שאפרים גדול בתורה יותר ממנשה וכיון שתלמוד תורה כנגד כולם נמצא שמעלתו של אפרים עולה על מעלת מנשה, ועל אף שבפועל מנשה הוא הבכור מכל מקום כיון שמעלת אפרים גדולה יותר, ראוי להעדיפו על פני מנשה. כשיעקב אומר ששם את יד ימין על אפרים משום שיהושע יצא ממנו, אין כוונתו לומר שיהושע זו הסיבה להעדפה שהרי אין המציאות העתידית קובעת, אלא יהושע הוא הסימן לכך שכבר עכשיו מעלתו של אפרים גדולה ומשום כך זכה ויצא ממנו יהושע.

סיכום - פרשת ויחי - המסר שבברכת

אפרים ומנשה

באור חשש יעקב מלברך את בני יוסף

1-2 – לאחר שבני ישראל התיישבו במצרים מספרת התורה שיעקב חלה ונטה למות. יוסף לוקח "את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים" והולך לאביו שיברכם. יעקב שומע שיוסף הגיע "ויתחזק ישראל וישב על המיטה". יעקב אומר ליוסף "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי", אך ברגע שיעקב רואה אותם הוא שואל "מי אלה". רש"י מבאר ששאלת "מי אלה" לא היתה מופנת לאפרים ולמנשה אלא לצאצאים שעתידיים לצאת מהם, שכש"בקש לברכם נסתלקה שכינה ממנו, לפי שעתידי ירבעם ואחאב לצאת מאפרים ויהוא ובניו ממנשה" ותמה יעקב מהיכן יצאו אלה שאינם ראויים לברכה. יוסף אומר ליעקב אלו "בני הם אשר נתן לי אלוקים בזה" ורש"י מבאר שהראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה. תמה הגר"ז מהי תשובת יוסף "בני הם", הרי יעקב ידע שהם בניו וכל הימנעותו מלברכם היתה מחמת צאצאיהם העתידיים, ומתרץ שחששו של יעקב היה שצאצאים אלו יצאו משני בניו של יוסף משום שיוסף לא גייר את אסנת וכיון שלא גיירה ולדה כמותה ועל זה ענה יוסף "בני הם" וביאר רש"י שהראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה כדי להוכיח לו שגיירה וכיון שגיירה הרי בניו כשרים וישראלים הם. מתירוץ זה של הגר"ז אנו למדים שודאי יעקב לא היה נמנע מלברך את בני יוסף רק מחמת שראה שעתידיים לצאת מהם בנים לא מהוגנים שהרי אם מנשה ואפרים כשרים הם, אין להמנע מלברכם בגלל צאצאיהם שיסרחו. **המציאות הקובעת לברכה היא המציאות העכשווית ולא המציאות העתידית.** כל חששו של יעקב היה שכבר עכשיו עומדים לפניו בנים שאינם מהוגנים וברגע שהתברר לו שהם מהוגנים נענה לברכם.

הבנת המחלוקת שבין יעקב ליוסף בברכת אפרים ומנשה

3-4 - יוסף מביא את בניו לפני יעקב. את מנשה הבכור הוא מעמיד לימין יעקב ואת אפרים לשמאלו. אך יעקב משכל את ידיו, את ידו הימנית מניח על ראש אפרים ואת ידו השמאלית מניח על ראש הבכור מנשה. יוסף תמה על מעשה אביו וחושב שיעקב "התבלבל" ומיד מנסה להביא לתיקון ואומר "לא כן אבי כי זה הבכור שים ימינך על ראשו". יעקב מבהיר ליוסף שאין כאן כל טעות והכל מכוון – "וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי", אמנם גם מנשה "יהיה לעם וגם הוא יגדל, ואולם אחיו הקטון יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגויים".

במדרש מבואר שיעקב אומר ליוסף שיש דברים שלא נתגלו לך (ליוסף) ונתגלו לי (ליעקב), והם מעשה יהודה בתמר ומעשה ראובן בבלהה ואם כן על אחת כמה וכמה שדברים שנתגלו לך (ליוסף) נתגלו גם לי (ליעקב). מהדו שיח שבין האב לבן אנו מבינים שיש כאן שתי גישות חלוקות ועלינו לברר את שורש המחלוקת. דרך הבנת שורש המחלוקת נבין יסוד חשוב בכל סוגיית הברכות.

היום הנהירה לקבלת ברכות יצאה מכלל שליטה, מגדילים אלו הלוקחים ממון רב ושולפים מאות שפנים מהכובע, מבטיחים הבטחות בלי כיסוי ונותנים תחושה לאדם שהברכה תבוא בין אם יעבוד על עצמו ובין אם לא. אנו כיהודים שרוצים להתברך צריכים לחפש תלמידי חכמים וצדיקים שבברכתם הם מכוונים את האדם לעבודה נכונה. פעמים רבות שמעתי שכשבא בחור רווק לבקש ברכה מהרב לבנון לחתונה, הרב מברך ואומר: "אני מברך אותך שתרצה להתחתן" במשפט זה הרב מצליח לעורר את המתברך לכך שהוא לא באמת רוצה ועליו לעבוד על הרצון וברגע שירצה אין שום סיבה בעולם שזה לא יקרה. לא נתעסק בשאלה למה אדם לא רוצה להתחתן, יש לכך אלף ואחת סיבות (פחד לקבל אחריות, פחד להיות משועבד ולא 'משוחרר', חשש שהזוגיות לא תעלה יפה וכו'), אבל מה שבטוח שהברכה הטובה ביותר לאותו אדם היא ברכה שתביא אותו לעבוד ולהתקדם ומתוך כך למצוא את אשתו.

15- על פי הסבר זה ניתן להבין מדוע אצל חלק מהשבטים אין אנו מוצאים שום "ברכה", אלא צמצום כוחות. כדי שכוחותיו ותכונותיו של אדם יצאו בצורה נכונה וראויה, פעמים שנדרש ממנו לצמצם את כוחותיו ולא לתת להם פורקן ודרור וכפי שמבאר 'השפתי חיים': "ברכה" של השי"ת היא נתינת כלים ואמצעים לאדם לעבודת ה'. יעקב בברכותיו לבניו חילק ביניהם את התפקידים של כלל ישראל בעבודת ה' לדורי דורות, נתן לכל שבט חלק מיוחד ומסוים המתאים לו לפי תכונותיו, וכדי שיוכל למלא את חלקו נתן לו ברכה – כלים ואפשרויות למילוי תפקידו. בחלוקה זו לא רק שריבה ברכות לאחד, אלא גם צמצם ומיעט בברכות. הברכות היו נתינת כלים לתפקידים של כל אחד בהתאם לתכונותיו, ולפי התכונה היה גם צריך לצמצם את הברכה, כגון ראובן לפי תכונותיו לטובתו צמצם את הכלים ומיעט בברכותו.

רעת החקיינות

16-17 – בברכותיו של יעקב אנו מוצאים גם דברי תוכחה- "שמעון ולוי כל חמס מכרתיהם" ומבאר רש"י ש"אומנות זו של רציחה חמס היא בידיהם", כלומר שתכונת הרציחה היא אינה טבע ראשון שלהם, שהרי לעשו היא שייכת "ואתם חמסתם אותה הימנו".

ר' ירוחם הלוי מבאר שבברכת שמעון ולוי יעקב מצמצם את כוחות נפשם- "ארור אפם כי עז", ובנוסף מבקר אותם על כך שחמסו תכונה מעשו. אמנות זו של רציחה אינה משלהם אלא גנובה היא ונמצא שתכונה זו אינה מקורית להם אלא חיקוי. האדם בטבעו מחקה את סביבתו ויוצר לעצמו טבע שני. הגדולה של יעקב שכשם שבברכת הבנים הוא זיהה את התכונה המולדת אותה הוא פיתח והעצים, כך ידע לזהות את התכונה ה"גזולה" ולהרחיק אותה מהמתברך. חלק זה של הברכה אינו פחות חשוב מהחלק הראשון. כמה פעמים אנו מוצאים את עצמנו מחקים את הסביבה, מחקים דברים שליליים מתרבות המערב, מחקים סגנון דיבור, מחקים סגנון לבוש.

חקיינות היא דבר גרוע אפילו כשאנו מנסים לחקות אדם חיובי ובטח כאשר אנו מנסים לחקות אדם או תרבות שלילית. משמעותה של חקיינות היא להיות לא אני וכאשר אדם הוא אינו הוא, לעולם הוא אינו יכול לצאת אל הפועל בצורה חיובית.

על פי הסבר זה אנו מבינים יסוד חשוב בברכות יעקב לבניו. הברכה לא מקנה מעלה למתברך והיא אינה גם איחול או משאלת לב, אלא הברכה היא זיהוי ומיקוד הכוחות של המתברך ובמילים אחרות הברכה עוזרת למתברך להוציא את כוחותיו אל הפועל בצורה נכונה. הברכה מהווה טיפוח של תכונה חיובית שמצויה כבר במבורך. שהותו של אפרים ליד יעקב מלמדת על הנטייה הטבעית שלו להיות ספון באהלה של תורה, נטייה שלאחר שנים רבות מקבלת ביטוי אצל מנהיגם של ישראל יהושע בנון, עליו נאמר "נער לא ימיש מתוך האהל". בשעה שיעקב מניח את ידו הימנית על אפרים, כוונתו לומר שפוטנציאל הגדולה שלו גדולה מזו של מנשה, לא משום שהוא מקבל זאת במתנה אלא משום שכך היא מעלתו העכשווית.

9-13 – כשם שבברכת יעקב לאפרים ומנשה אנו מבינים שהברכה היא עמידה על תכונותיו של המתברך ופיתוחן, כך גם אנו רואים בברכות יעקב לשאר הבנים.

יעקב לפני מותו מזמין את הבנים ואומר "האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים". בדברי יעקב כלל לא מוזכר עניין של ברכה ובאמת הא"ע מבאר שטעו האומרים שדברי הנבואה של יעקב לבניו אלו ברכות, שהרי לא מצאנו שיעקב מברך את שבטים שמעון ולוי. הא"ע מבאר שטעו נבעה ממה שראו, שלאחר דברי הנבואה נאמר "איש כברכתו ברך אותם", ולשיטתו פסוק זה אינו בא לומר מה עשה יעקב עד עכשיו, אלא בא לומר שמלבד דברי הנבואה יעקב גם ברך את הבנים וברכותיהם לא נכתבו בתורה. אך רבים סוברים כאותם ה"טועים" שדברי נבואת יעקב אלו הם הברכות ולפי היסוד שביארנו בברכת יעקב לאפרים ומנשה ברור למה יעקב מכנה את ברכתיו "את אשר יקרא אתכם באחרית הימים". יעקב עומד על תכונותיו של כל שבט ומפתח אותם. "אשר יקרא אתכם באחרית הימים" היא התוצאה הבאה מפיתוח נכון של התכונות. בכל ברכתיו של יעקב העתיד הוא התוצאה של הברכה ולא הברכה עצמה. הברכה כפי שביארנו היא הכרת התכונות ופיתוחן לכיוונים הנכונים. וכפי שביאר הספורנו שלכל אחד ואחד נתן ברכה הצריכה לו ביחוד, כגון ליהודה בענין המלכות וליששכר בענין התורה.

עד כמה יעקב עמד על תכונותו של כל שבט ושבט, לא רק ביחס לבן העומד מולו אלא ביחס לכל הדורות, אנו רואים בגמרא בפסחים שם מסופר על אדם שעל כל שאלה שהיתה לו, לא היה הולך לשאול את חברו אלא היה הולך לבית דין ובדקו ומצאו שהוא משבט דן וכן מסופר על אדם שכל הזמן דיבר על כך שהוא רוצה לבנות בית על חוף הים ובדקו ומצאו שהוא משבט זבולון ומכאן אנו למדים עד כמה תכונות אלו שיעקב עמד עליהם רלוונטיות לכל הדורות.

14- ניתן אולי לחלק בין הגדרת המושג "ברכות" של יעקב לבין הגדרת המושג "ברכות" שאנו מכירים. באמת ברכתיו של יעקב הם עמידה על שורש תכונתו של האדם אך אין לזלזל גם בברכות שהם איחולים ותקווה. אולי כן ואולי לא אבל מה שבטוח שהחפץ חיים סבר שסתם איחולים אין בהם יותר מידי משמעות שהרי היה רגיל להשיב לבאים אצלו לבקש ברכות: מריה דאברהם! מה רבו הברכות ללומד פרק אחד במשניות! ומה אתם באים אצלי?! ומחדד ר' ירוחם הלוי שהביקורת של הח"ח היתה על סברתם כי ברכה מאיש צדיק פועלת יותר מלימוד תורה. ברכות לא נמצאות ב"קופסאות" של צדיקים לחלקם לכל הבא אחריהם, כדי לקבל ברכה צריך להיות מותאמים לה!

למה לא ללכת עם כיפה גדולה שיראו אותה מכל הצדדים?
למה לא להתגאות בכך שאנו יהודים ולבושנו שונה מלבושם?
משום שאותם אנשים רוצים גם להיות דתיים אבל גם לחקות
את החילונים שמחקים את הגויים....

20-21 – אפרים ומנשה מקבלים ברכה מאד מיוחדת "בך יברך
ישראל לאמר ישמך אלוקים כאפרים וכמנשה". הרב יוסף דב
סלוביצ'יק תמה מדוע מכל בני יעקב דוקא אפרים ומנשה
הנכדים זכו שבהם יברכו את ישראל ותירץ תירוץ נפלא: כל
השבטים גדלו והתחנכו על ברכי יעקב אבינו בארץ כנען וזכו
על ידי כך להיות שבטי י-ה, אך מנשה ואפרים לא זכו לכך, ולא
עוד אלא שגדלו בארץ מצרים מקום הטומאה של ע"ז וגילוי
עריות, ואעפ"כ זכו להגיע למדרגת השבטים, זוהי הברכה
שמברכים כל אדם מישראל שלא יהיה מושפע מסביבתו תהא
אשר תהא כאפרים ומנשה בארץ מצרים.

22- גם חקיינות של אנשים חיוביים אינה נכונה. האדם צריך
לשאוף למלא את תפקידו ולא את תפקיד זולתו. בספר
התוועדות של הרב שבתאי סבלטיצקי מובא סיפור על ר' זושא
שאמר לקב"ה: "ריבונו של עולם, אם תשאל אותי אם אני רוצה
להתחלף עם אברהם אבינו – שאני אהיה אברהם ואברהם
יהיה זושא, לא אסכים. מכיוון שבסופו של דבר, לריבונו של
עולם לא יהיה מזה רווח. וביאר הרב שבתאי שבדבריו של ר'
זושא יש עומק גדול. ר' זושא הצדיק לא חשב מה יצא לו מזה,
אלא מה יצא לקב"ה מזה. ר' זושא לא ביקש מה' שיהיו בעולם
שני אברהם אבינו ושגם הוא יהיה כמו אברהם אבינו. מכיון
שהוא ידע שה' לא צריך בעולם שני אברהמים. כל אחד בא
לגלות אלוקות בצבע ובצליל מיוחד שלא היה ולא יהיה לעולם.

בחור ישיבה שנשאר למשמר כי כולם נשארים זה לא טוב!
אברך **שאחר ברור אמתי** הגיע למסקנה שלא מתאים לו ללמוד
יום שלם והוא רוצה לעבוד חצי יום אך הוא אינו עושה זאת
משום שלא נעים לו ומשום החשש שהחברה "תפתח עיניים"
זה לא טוב!

בחור ישיבה/אברך שמחקה הנהגות של רבו והוא כלל לא
נמצא באותן מדרגות רוחניות זה גרוע ומסוכן!
אנחנו צריכים להיות אנחנו!! לעשות מה שנכון ומה שצריך בלי
לחשוב כל הזמן מה יחשבו ומה יגידו. כמובן שדעתו של אדם
צריכה להיות מעורבת עם הבריות ועליו להיזהר מהתנהגות
משונה שתעורר את תמיהתם של הסובבים אותו. יש גבולות
גדרה שצריך לשמור עליהם אבל בתוך הגבולות חובתו של
האדם לפעול בהתאם לתכונותיו ואופיו שלו ולא בהתאם
לתכונותיו ואופיו של חברו.

גילוי עתידות פוגע בהופעת הכוחות

23-25 – בגמרא מסופר שכשבאו בני יעקב להתברך, ביקש
יעקב לגלות להם את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה. לכאורה
תמוה כיצד רצה יעקב לגלות את הקץ, הרי חז"ל אמרו "תיפח
רוחן של מחשבי קיצין". בעל ה'שפתי חיים' מבאר שחז"ל גינו
וקיללו את מחשבי הקץ כאשר גילוי הקץ בא כדי לספק את
הסקרנות מתי יגיע קץ הגאולה. אולם יעקב לא בא לגלות את
התאריך של הגאולה אלא את הנהגת ה' בכל הזמנים והמצבים
גם בזמן הגלות וגם בזמן הגאולה. יעקב אבינו סבר שגילוי הקץ
חיוני כדי ללמד את בניו לדעת את ה' ודרכי הנהגתו וע"י שידעו
ויכירו את כל הקשיים שיבואו עליהם יוכלו לעבוד את הקב"ה
מתוך אמונה גדולה ואהבת ה' לאין שיעור.

18-19 – זו הסיבה שהתורה מצווה אותנו: "כמעשה ארץ
מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני
מביא אתכם שמה לא תעשו ובחוקותיהם לא תלכו" ומפרש
רש"י שבפסוק זה כיוונה התורה לומר שעלינו להיזהר שלא
ללכת בדרכי "הנימוס" שלהם כגון בילויי תאטרון ואצטדיון.
ומבאר ה'מכתב מאלוה' משמו של ר' ירוחם שדברים אלו הם
דברים של חשק ו"טעם", דברים שאינם תלויים בשכל אלא
שבהם מתוודע האופי האמתי של האדם, כי למה שאדם חושק
כן הוא! וזהו כל ההבדל בין ישראל לעמים שישראל חושקם
בתורה וברוחניות ואומות העולם חושקן בדברי דיבור וספורט.
נתבונן על עצמנו ונשאל האם אנו נקיים מחקיינות של תרבות
המערב, כיצד יתכן שיהודי חובש כיפה מיד בצאת השבת יהיה
מוטרד מהתוצאות של משחקי כדורגל?! כיצד יתכן שיהודי
חובש כיפה ילך ויסתובב בקולנוע ובמקומות בילוי שגזלנו
מהגויים!! "כלי חמס מכרתיהם! אם אנחנו רוצים שהברכה,
דהיינו פיתוח העצמיות יבוא בצורה ראויה ונכונה חובתנו קודם
כל להתנקות מהחקיינות השלילית הזו. אבא שעוקב בקפדנות
אחרי משחקי 'מכבי' שלא יתפלא למה הבן שלו לא מתרגש
מרוחניות. אני אומר שאי אפשר לשחק לשם הספורט ואפילו
לשם ההנאה אבל צריך זהירות גדולה שהמשחק לא יהפוך
להיות תרבות!

היום אתה מסתכל על תלבושת של ילדים ואתה מקבל חום.
הולכים עם חולצות שכתוב עליה שם של שחקן כדורגל. איך
הורים מאפשרים לילדים שלהם ללכת ככה? זו תרבות חולנית
חילונית שמקורה מהגויים זו חקיינות נוראית שמשפיעה על
האווירה והנפש של הילד. הורים לא שמים לב עד כמה הם
מאפשרים לילדים לחקות את אומות העולם ולאחר כמה שנים
הם תופסים את הראש ושואלים את עצמם: "איפה טעינו".
הורים מפחדים לומר לילדים לא. הפחד הוא האויב גדול ביותר
בחינוך. הורה שמפחד מהילד נכשל בחינוך. ילד שמבקש
ללבוש חולצה של שחקן כדורגל, צריך לומר לו באופן הכי ברור:
"אצלנו בבית לא הולכים עם חולצות כאלו!"

אופנה- אחת ההתמודדויות הגדולות ביותר בסוגיות החינוך
היא צניעות. היום למצוא בחורה שהחצאית מכסה את כל הרגל
זה כמעט בגדר נס גלוי. וכשבאים לדבר איתם על החשיבות
של חצאית ארוכה הם לא מבינות מה אתה רוצה מהן.
כיסוי ראש – האשה שואלת האם מותר לגלות כמה שערות.
הבעל עונה: "דעת הרב לבנון שצריך לכסות את כל שערות
הראש, אבל יש מתירין". האשה מחייכת ושואלת: כמה מתירים
לגלות? הבעל עונה "שתי אצבעות". האשה מאמצת את הפסק
המקל בשתי ידיים, שבוע ראשון הקפידה יפה, שתי אצבעות
בדיוק, שבוע שני טוענת שהכיסוי ראש זז ומידי פעם מנסה
להחזיר אותו, שבוע שלישי טוענת שזז אבל כבר לא מנסה
להחזיר, ושבוע רביעי אומרת לעצמה בין כך ובין כך עוד רגע
הכיסוי ראש יזוז אז יותר טוב שנעשה את זה בצורה
מבוקרת....

נשאל את האשה: למה שלא תכסי את כל הראש ואז תוכלי
לקשור באופן שהכיסוי ראש לא יזוז, או למה שלא תכסי את
כל הראש וכך תוכלי לשים עוד בד שיגרום לכיסוי ראש לא
לזוז? והאשה תענה: "כי זו לא האופנה".

כיפות קטנות – יש בחורים ששמים חתיכת בד על הראש
וטוענים שהם הולכים עם כיפה. הכיפה כל כך קטנה עד שבכל
רוח מצויה היא עפה, סיכה לא עוזרת אז שמים סקוצ'.

המדרגה הגבוהה מכולם היא המדרגה עליה דיברנו שהאדם מצליח לחיות את הידיעה שהכל לטובה וכל הצרה היא מתנה מאת ה' ולא היה יכול להיות טוב יותר. כבר בעת הצרה האדם מרגיש וחש את הברכה האלוקית שחלה עליו.

דור המדבר חטא בכך שהוא התנהל במדרגה השנייה. השפ"א מברך שחטא המתאוננים לא היה על כך שלא האמינו שהכל מהבורא, אלא חטאם היה שעל אף שהאמינו שהכל מהבורא סוף סוף חשבו שהדבר הוא לרעתם והיה יותר טוב אילו לא היה בא להם קושי הדרך. נתבונן במצבם של המתאוננים ובין עד כמה הקושי שלהם טמן בתוכו טובה וברכה גדולה מהבורא, אך מחמת שהם לא השכילו להביט בזה האופן, נענשו והביאו עלים קושי גדול בהרבה. רש"י מברך שהמתאוננים התאוננו על קושי הדרך "אוי לנו כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים שלא נחנו מעוני הדרך" ובאמת מה היה רצון ה' גם זאת מגלה לנו רש"י: "אני הייתי מתכוין לטובתם שתכנסו לארץ מיד". אילו המתאוננים היו מבינים את דרכי הנהגת הבורא והיו יודעים שהקושי בא להם כדי לחסוך להם הליכה של שנים במדבר ודאי וללא כל ספק הם לא היו מוציאים הגה מהפה. אך באופן זה גם מעלתם לא היתה גדולה, מה שאין כן מי שלא הצטרף למתאוננים והאמין שאם כך הקב"ה מוליך אותו, כנראה שיש טובה גדולה הטמונה בהליכה זו, אדם כזה מגלה כוחות נפש עצומים ומיד באותו רגע מחיל על עצמו את ברכת ה'. וכמו שאומר שלמה המלך "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב ממנה". מדוע ברכת ה' מביאה את האדם לכך שלא יהיה עצוב? אלא שכפי שביארנו שהיכולת לזכות בברכת ה' תלויה בכך שהאדם ידע לשמוח בכל מצב וכאשר האדם שמח וחלה עליו ברכת ה' התוצאה היא שהוא לעולם לא יהיה עצב!

דברנו כבר רבות על כך שהתמודדויות רק מרימות את האדם ומגביהות אותו וככל שהתמודדות קטנה יותר כך הוצאות הכוחות אל הפועל קטנה יותר. טעות חינוכית גדולה לחשוב שככל שנקל על הילדים הם יגיעו רחוק יותר, להפך ככל שהילד ידע להתמודד עם קשיים כך הוא יגדל והתפתח. יסוד זה נכון במוסדות הלימודים, בישיבות, בצבא וכו'. כשבחור ישיבה לומד גמרא משוטטשטן הוא פוגם בהוצאת הכוחות שלו אל הפועל. בצבא יש פתגם ידוע "קשה באימונים קל בקרב". פתגם זה אינו שייך רק לצבא אלא לכל תחומי החיים!

חברים יקרים!

ברכות יעקב לבניו ולבני יוסף אינן ברכות של איחולים ותקווה אלא זיהוי הכוחות וניתובם למקומות הנכונים. לא ראיית העתיד היא הגורמת לברכה אלא העתיד הוא סימן לכוחות הנפש הטמונים באדם בהווה. יעקב מניח את יד ימינו על ראש מנשה לא משום שממנו יצא אפרים, אלא משום שהוא גדל ליד יעקב ולומד תורה. תכונת הלמדנות והדבקות בתורה היא זו שהביאה את אפרים ללדת צאצאים גדולים ממנשה ומשום כך יעקב מעדיף אותו על פני מנשה.

ברכת יעקב, מעבר לזיהוי הכוחות החיוביים, גם באה להוציא כוחות שהאדם חמס ממקום אחר על ידי חקיינות. כוחות אלו אינו טבעיות לאדם ואינן שייכות לו לכן ברכה גדולה תהיה לו אם כוחות אלו יצאו ממנו.

תנאי נוסף להוצאת הכוחות אל הפועל במילואן הוא ההתמודדות עם הקושי. ככל שהקושי גדול כך ההתמודדות גדולה ומי שלא יוותר לעצמו יגלה שבתוכו טמונים כוחות שהוא כלל לא היה מודע אליהם. הקב"ה מונע מיעקב לגלות את הקץ כדי לאפשר לכוחות פנימיים לפרוץ החוצה ולהביא את עם ישראל למדרגה גבוהה יותר.

שבת שלום ומבורך!!!

26-27 – אם כך יש לתמוה מדוע נסתלקה ממנו שכניה? מדוע לא אפשרו ליעקב לגלות את דרכי הנהגת הבורא כדי להקל על שהות ישראל בגלות? תשובה לשאלות אלו מצאנו במשלך המובא במדרש. למלך אחד היה עבד נאמן מאד עד שהמלך האמינו על כל מה שיש לו. העבד הזדקן וכבר נטה למות. לפני מותו, הוא קרא לבניו העבדים ורצה לגלות להם מתי תאריך השחרור שלהם, המלך שמע על רצונו של עבדו הנאמן ונעמד מעליו. ראה העבד את מלכו והבין שרצון המלך שהוא לא יגלה לבניו את קץ העבדות והתחיל לומר להם "בבקשה מכם, עבדים של מלך אתם, היו מכבדין אותו כדרך שהייתי מכבדו כל ימי". באור נפלא למדרש מצאנו בספר 'שפתי חיים'. רצון הקב"ה שאנחנו נעבוד אותו מתוך קשיים ומתוך הסתר. כאשר יהודי מתחזק באמונה ויודע שהכל לטובה למרות כל הקשיים, אין לך עבד ה' גדול מזה. עיקר הניסיון לדעת שכל המאורעות ותהפוכות תבל, הם כדי לנסות אותנו באמונה. ודאי אילו היינו רואים איך שמכל הצרות וההסתרים צומחת הגאולה, ודאי שנוח היה לנו לעבוד את הקב"ה, אבל במדרגה זו חסר הניסיון הגדול של "צדיק באומנתו יחיה". עיקר הניסיון שאנחנו נהיה עבדי הקב"ה, כמו עבד שאינו שואל את אדונו כשמצוהו מדוע לעשות, ואיזה תועלת תצמח מעבודה זו, כך הקב"ה רוצה שבתוך הקשיים וההסתרים, ומתוך אי ההבנה מהנהגותיו אנחנו נתחזק באמונה ונעבוד את הקב"ה בכל המצבים ובכל ההסתרים.

מלבד זה שעבודת ה' מתוך גילוי דרכי ה' נמוכה בהרבה מעבודה הבאה מתוך הסתר, גם כוחותיו של האדם אינם יוצאים אל הפועל בכל כוחם. עבודה מתוך הסתר היא עבודה הדורשת הרבה גיוס כוחות נפש, כוחות שלא היו יוצאים אל הפועל במקום שדרכי ה' גלויים וכבר בשעה שרואים את "הרע" באותה עת ממש כבר רואים את הטוב.

על פי מה שלמדנו כל מטרת ברכות יעקב היא להוציא מהכח אל הפועל את הכוח הייחודי של כל שבט. גילוי הקץ דהיינו הבנת דרכי הנהגת הבורא יגרמו שהכוחות יתגלו באופן חלקי ומצומצם, ולהפך, אי גילוי הקץ יביא לכך שכוחו של כל שבט ושבת יצא אל הפועל באופן מוחלט.

כאשר ל"ע באה על יהודי צרה ובטח כאשר הוא עטוף בצרות, מאד קשה לחיות את האמונה שבתוך הקושי טמונה טובה גדולה, אבל ודאי שמי שמצליח לחיות ולהרגיש את הטוב גם בשעת הצרה, כוחות הנפש שיוצאים ממנו הם גדולים לאין שיעור ושכרו הרבה מאד! כוחות שלעולם הוא לא היה מצליח להוציא אל הפועל אילו הטוב היה גלוי לעין.

28 – כאשר אדם מצליח לחיות את האמונה, שבתוך הצרה מסתתרת טובה גדולה באותו רגע ממש הוא מחיל עליו את 'ברכת ה'. היכולת לזכות בברכת ה' היא רק כאשר האדם עומד בנסיון הקשה והעל טבעי הזה וכמו שהסביר בספר "כי אתה עמדי" את ברכת נפתלי "נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה'" שכאשר יהודי הוא שבע רצון ומרוצה מהנהגת ה' עמו אזי זוכה הוא להמשך הפסוק – "ומלא ברכת ה'". כאשר יהודי הוא בבחינת "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם", מתקיים בו המשך הפסוק "לא תחסר כל בה".

29-31 – בהתמודדות עם קשיים מצאנו שלוש מדרגות. יש כאלו שמשייכים את כל הקושי לטבע ובאופן זה בודאי שהם הם אינם יצליחו לשמוח. יש כאלו שיודעים שהכל מה' אבל הפער בין הידיעה והחיים הוא עצום עד שהם מעלים בדעתם שהיה להם יותר טוב אילו הצרה לא היתה באה עליהם.

